

Akademski forum Nove Univerze ob 25-letnici uveljavitve Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic v Sloveniji

V četrtek, 14. novembra, je v organizaciji Nove Univerze in pod vodstvomizr. prof. dr. Jerneja Letnar Černiča potekal akademski forum ob 25-letnici uveljavitve Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic v Sloveniji. Dogodek, ki je bil sofinanciran s strani ARRS, je zaradi vedno aktualne tematike, predvsem pa eminentnih govorcev, privabil številne poslušalce.

V svojem uvodnem govoru je prvi izmed govorcev, **izr. prof. dr. Marko Bošnjak** (sodnik v imenu Slovenije na Evropskem sodišču za človekove pravice), predstavil zgodovino nastanka EKČP ter njen pomen. Izpostavil je, da EKČP v prvi vrsti skrbi za varstvo človekovih pravic pritožnika, skupaj s Svetom Evrope (kot vodilo organizacijo za spoštovanje človekovih pravic v Evropi, katero sestavljajo vse države podpisnice EKČP) pa predstavljata mehanizem za poenotenje varstva človekovih pravic v evropskem prostoru. Nadaljnje je poudaril, da je za ustrezno varstvo človekovih pravic potreben čim boljši dialog med nacionalnimi sodišči in ESČP, ki pa ga je potrebno razširiti tudi in predvsem na akademsko sfero in so zato srečanja v okviru akademski forumov, po njegovih besedah, zelo pomembna in dobrodošla. Zatem je spregovoril o pomembnem in perečem odnosu med EKČP in EU. Listina temeljnih pravic EU se sicer obilno opira na EKČP in tudi predvideva, da je komplementarne pravice potrebno razlagati tako, kot jih razlaga ESČP, a do predvidenega pristopa EU h Konvenciji še ni prišlo. Ravno zato se pojavljajo številne težave v primerih, ko države članice implementirajo pravo EU, ki pa posega v človekove pravice, zavarovane z EKČP, zaradi česar so sodišča postavljena v precep, katerim določbam slediti.

Govorec se je posvetil tudi odnosu Slovenije do EKČP, ki se kaže v iskreni zavezanosti naše države do Konvencije. Ta zavezanost se kaže tudi v implementaciji sodb ESČP, saj Slovenija, kljub

številnim grenkim odločitvam Sodišča, ni nikoli udejanjila neizvrševanja sodb. ESČP je celo ocenilo, da so slovenski mehanizmi za implementacijo sodb povsem primerni. To seveda ne pomeni, da v Sloveniji ne prihaja do kršitev človekovih pravic ali tega, da so posamezniki iz Slovenije po izčrpanosti pravnih sredstev na nacionalni ravni vedno zadovoljni z odločitvijo sodišč. Posamezniki namreč svojo srečo večkrat preizkusijo tudi pred ESČP, ki je že večkrat odločilo drugače kot nacionalna sodišča (primer izbrisanih, primer varčevalcev nekdanje Ljubljanske banke). ESČP je v zvezi z našo državo sicer največkrat potrdilo sistemske probleme sodišč, ki se kažejo v sodnih zaostankih. Zoper Slovenijo je trenutno visečih okoli 80 zadev, kar pa v primerjalnem pogledu, po mnenju sodnika, ni veliko.

Kot drugi je **prof. dr. Rajko Knez** (predsednika Ustavnega sodišča RS) spregovoril o tem, kako Ustavno sodišče vidi pomen in vlogo EKČP pri zagotavljanju načela pravne države in varovanju človekovih pravic v Sloveniji. Povedal je, da se Ustavno sodišče v skorajda vsakem aktu sklicuje na določbe EKČP, saj so slednje del pravnega reda Slovenije. Ustavni sodniki pri svojem odločanju pravzaprav vsakodnevno uporabljajo Konvencijo in redno spremljajo tudi prakso ESČP. Prav zahteva po izčrpanju določb Konvencije oz. izčrpanju očitkov, da slednje niso bile spoštovane, je močno pripomoglo k uveljavitvi EKČP na naših tleh. Uveljavitev bi lahko bila še večja, če bi Ustavno sodišče oz. ustavni sodniki imeli čas, da bi lahko vsebinsko obrazložili tudi odločitve o tem, zakaj neke zadeve ne sprejmejo v obravnavo. Zaradi preobremenjenosti sodstva in zahtev po doseganju norm pa to žal ni mogoče. Tudi predsednik Ustavnega sodišča je še enkrat izpostavil problematiko istočasne uporabe določb EKČP in določb prava EU ter njenega morebitnega nesozvočja in pomembnost neformalnega dialoga oz. bilateralnih srečanj domačih in evropskih sodnikov, ki krepijo in pomagajo razvijati celoten sodni sistem.

O odnosu Vrhovnega sodišča Slovenije do EKČP je kasneje spregovoril predsednik sodišča, **mag. Damijan Florjančič**, ki je prav tako poudaril, da EKČP predstavlja vsakodnevno delavno orodje na Vrhovnem sodišču oz. na vseh stopnjah rednega sodstva. Sodišča se torej trudijo, da ne prihaja do kršitev določb Konvencije in, da se obenem sodniki ves čas izobražujejo ter seznanjajo s Konvencijo. Opozoril pa je na dejstvo, da k spoštovanju človekovih pravic in upoštevanju EKČP ne prispeva le sodna veja

oblasti, ampak je to stvar vseh treh vej oblasti, česar bi se morala najbolj zavedati zakonodajna veja. Do množičnih zahtev, ki so prihajale na ESČP v zvezi s sojenjem v nerazumnem roku je, po njegovem stališču, namreč prihajalo zato, ker slovenska zakonodaja ni uvedla in vnesla ustreznih pospeševanih instrumentov v delo sodnih organov.

Da je spoštovanje EKČP pomembno in potrebno tudi v upravnem postopku, je izpostavil **prof. dr. Janez Čebulj** (nekdanji predsednik Ustavnega sodišča RS). Uprava je namreč enako vezana na Ustavo in zakon in s tem tudi na EKČP, ki je dejansko prelita v Ustavo in pride do izraza predvsem takrat, ko Ustava daje manjšo varstvo človekovih pravic kot EKČP. Prof. dr. Janez Čebulj se je osredotočil tudi na morebitno problematiko prava EU in njegovega vdora v Slovenijo, saj določbe slednjega utegnejo nekatere postavljene nacionalne standarde tudi mehčati. Določbe prava EU so namreč vdrle v nacionalni sistem, ki je bil zgrajen že veliko prej in je postavil številne močne standarde. Tipičen primer predstavlja prepoved nediskriminacije, ki je bila do vstopa Slovenije v EU zelo jasno opredeljena, pod vplivom prava EU pa je Ustavno sodišče začelo spreminjati terminologijo in začelo govoriti o pravi do nediskriminatornega obravnavanja, kar pomeni drugačne oz. nižje standarde za varovanje človekovih pravic. Povedano kaže tudi na razliko med Svetom Evrope, ki temelji na človekovih pravicah in jih ima za vrednote, in EU, ki je še vedno precej interesno zasnovana, zaradi česar naj tudi nikoli ne bi prišlo do pristopa EU k EKČP. Obenem je prof. dr. Čebulj izpostavil tudi resen problem, ki ga predstavlja dejstvo, da ne glede na to, da ustavna pobuda/pritožba vsebuje vse formalne pogoje, da bi lahko bila sprejeta v obravnavo, ima Ustavno sodišče možnost, da slednjo brez vsebinske obrazložitve zavrne, če v njej ni opaziti pomembnega ustavnopravnega vprašanja oz. če ni prišlo do hujših posledic za ustavnega pritožnika. V primeru, da bo Ustavno sodišče to možnost preveč ekstenzivno uporabljalo, pa lahko pride predvsem do razvrednotenja Ustavnega sodišča in njegovih odločb. Posamezniki bi namreč utegnili vloge vlagati zgolj zato in v takšni obliki, da bi jih Ustavno sodišče čim prej zavrnilo in bi tako lahko zatem dostopali do ESČP. S tem bi Ustavno sodišče postalo le nujna prepreka pred dostopom do ESČP, kar lahko postane sistemski problem predvsem zato, ker je že prišlo do primera, v katerem je bil ustavni pritožnik sprva zavrjen s strani Ustavnega sodišča, z razlogom

nepomembnosti vprašanja, kasneje pa je ESČP v isti zadevi izdalo odločbo, v kateri je bila država obsojena.

Kot prvi predsednik Ustavnega sodišča RS je svoje mnenje izrazil tudi **prof. dr. Peter Jambrek**. Predstavil je predvsem uveljavljanje EKČP v Sloveniji, ki se je začelo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in poudaril, da je bila komunikacija med ESČP in Ustavnim sodiščem precej bolj intenzivna, saj je bil ustavni sodnik hkrati tudi sodnik na evropskem sodišču, kjer je preživel vsaj teden dni na mesec. Tako je lahko sodnik sproti prinašal nova znanja, principe in pomembne precedenčne sodbe ESČP na nacionalno Ustavno sodišče. Po njegovih besedah bi bilo sedanjo komunikacijo zato treba zopet okrepiti, morebiti na način, da bi profesionalni sodnik na ESČP vsaj teden dni na mesec preživel v svoji nacionalni državi. Izpostavil je tudi problematiko ločenih mnenj, ki lahko pomembno vplivajo na drugačno odločanje sodnikov in s katero se srečuje tudi ESČP. Velik problem predstavljajo predvsem odklonila ločena mnenja, ki pomenijo kritiko večinsko sprejete odločitve in kateri so tako sodniki kot civilna družba večkrat celo bolj naklonjeni kot večinski odločitvi sodišča, kar je sporno predvsem zato, ker ločena mnenja ne vežejo in se nanje ne moremo sklicevati.

Na koncu so govorniki razglabljali o morebitnih možnostih za izboljšavo uresničevanja določb EKČP, ki bi obenem prinesla še boljše varovanje človekovih pravic. K temu bi zagotovo pripomogla večja dostopnost posameznikov na ESČP, vendar pa si, po besedah izr. prof. dr. Marka Bošnjaka, sodišče žal ne more privoščiti, da bi vsebinsko in poglobljeno odločalo o deset tisoč vlogah na leto. Zato možnost dostopa posameznika do ESČP dejansko še vedno ostaja tako majhna, kot je možnost, da bi zadel na loteriji. Ne glede na to pa nas lahko razveseljuje jasno izražena zaveza vseh sodelujočih sodnikov po spoštovanju EKČP in sodb ESČP, kar bo brez dvoma pozitivno vplivalo na učinkovito varovanje človekovih pravic v Sloveniji tudi v bodoče.

Polona Batagelj, mag. prav.
asistentka na Evropski pravni fakulteti Nove Univerze